

Ziek en zeer

Als de groei van de bloembollenteelt in de tweede helft van de 19e eeuw iets heeft meegebracht, dan is het wel de opkomst van ziek en zeer. Logisch, want wie een monocultuur creëert, kan er op wachten dat ziektes snel om zich heen grijpen. Maar wanneer vielen die ziektes eigenlijk op? Al veel eerder.

Tekst: Arie Dwarswaard | Foto: KAVB-bibliotheek

Of het nu met het planten is, tijdens de veldperiode of in de schuur, ziek en zeer is er altijd. Schimmels, bacteriën, aaltjes en virussen, ze vormen een permanente bedreiging voor de bloembol. En dat voor een product dat naar tal van landen wordt geëxporteerd. Elke grens is een barrière, zeker als het om de gezondheid van bloembollen gaat.

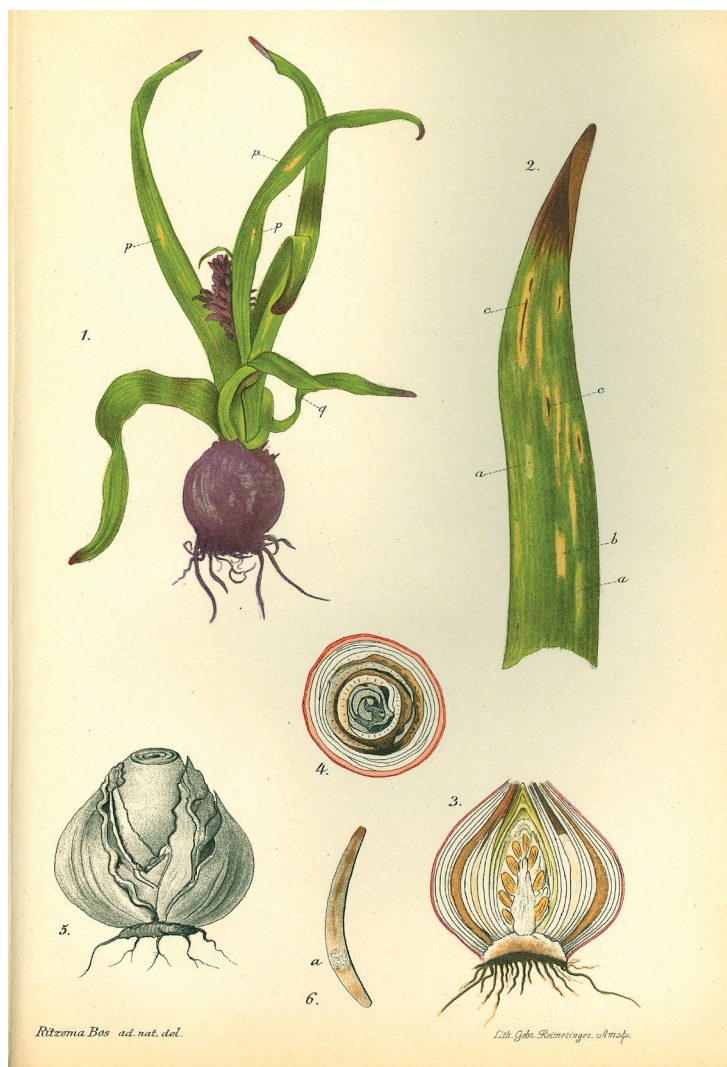
In 1883 begint het wetenschappelijk onderzoek naar ziekten in bloembollen door de dan nog jonge onderzoeker J.H. Wakker. Op initiatief van de Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur start drie jaar onderzoek naar tal van bollenziekten. Aanleiding is het geelziek in hyacinten, dat steeds meer problemen veroorzaakt. Wakker gaat echter ook aan de slag met witsnot, stengelaaltjes en zwartsnot.

Waren die ziekten nieuw? In veel gevallen niet. Wakker zelf verwijst naar de Verhandeling over de Hyacinten van Voorhelm Schneevoogt uit 1752, die vier verschillende hyacintenziekten beschrijft. Daaronder wortelrot, dat goed valt te bestrijden door pas in oktober of liever nog in november te planten. In 1760 beschrijft Nicolaas van Kampen in zijn *Traité des fleurs à oignon* ook een aantal hyacintenziekten. Van Kampen onderscheidt ziektes die voorkomen in de bolpunt, de bolbodem en het blad van de plant. Dan al een probleem is 'la maladie circulaire', ofwel, zoals hij zelf schrijft, Ringziekte. In 1760 staat deze aandoening al bekend onder die laatste naam. De veroorzaker, het stengelaaltje, is dan nog niet bekend. Schimmels, bacteriën en virussen moeten dan eveneens nog worden ontdekt. Toch zijn er al oplossingen om de kans op deze en andere ziektes tot een minimum beperken. Dat levert adviezen op zoals het uit elkaar halen van zieke en gezonde partijen en het aanhouden van een ruime vruchtwisseling van drie tot vier jaar.

Naast ringziek komt ook witsnot al voor. De auteurs schrijven dat er een 'lijmagtige' vloeistof uit de bol komt, 'puant' en 'gluant', ofwel stinkend weefsel. En dan is er nog een ziekte die de bolhuid aantast en zorgt voor een groen waas. Dit doet sterk denken aan een aantasting door *Penicillium*.

Nog eerder, begin 18e eeuw, beschrijft H.A. van Oosten in de *Naaukeurige Bloemist* bij zijn verhandeling over de tulp aandoeningen, die wat beschrijving betreft sterk doen denken aan helsvuur en vuur. Verder noemt hij een aandoening waarbij de bollen massaal wegblijven, mogelijk *Pythium*.

Wat we dus zien, is dat de teelt in de 18e eeuw al zo intensief

en professioneel is, dat ziekten en plagen de kans krijgen om de bolgewassen aan te tasten. De oorzaken zijn vaak nog niet bekend, maar er zijn al wel oplossingen om die ziekten aan te pakken.

OBSERVATOR

Zijn dit dan de oudste beschrijvingen van ziekten in bloembollen? Nee, daarvoor kunnen we nog terug tot in de 16e eeuw. Daar is het Carolus Clusius die al in 1585 opmerkt over tulpen, dat zich soms iets bijzonders voordoet in de bloemen. De egaal ingekleurde bloemen laten soms een verandering zien. Er ontstaan vlammen en strepen in de bloemen. Clusius ziet ook dat tulpen met dit beeld uiteindelijk doodgaan. Met de kennis van nu weten wij wat Clusius de eerste observator is van een bloembollenziekte: het tulpenmozaïekvirus. Alleen zou het nog 343 jaar duren voordat de oorzaak bekend was. ♣

Ooit belicht vanuit drie invalshoeken de brede geschiedenis van de bloembollensector:

- Wat gebeurde er 25, 50, 75 of 100 jaar geleden?
- Een bijzonder boek uit de KAVB-bibliotheek.
- Een uitvinding die de sector sterk heeft beïnvloed.